

FREDERIK LENOAR
I VIOLET KABEZO

OBEĆANJE
ANĐELA

Prevela
Vladana Stanojević

Laguna

Naslov originala

Frédéric Lenoir

Violette Cabesos

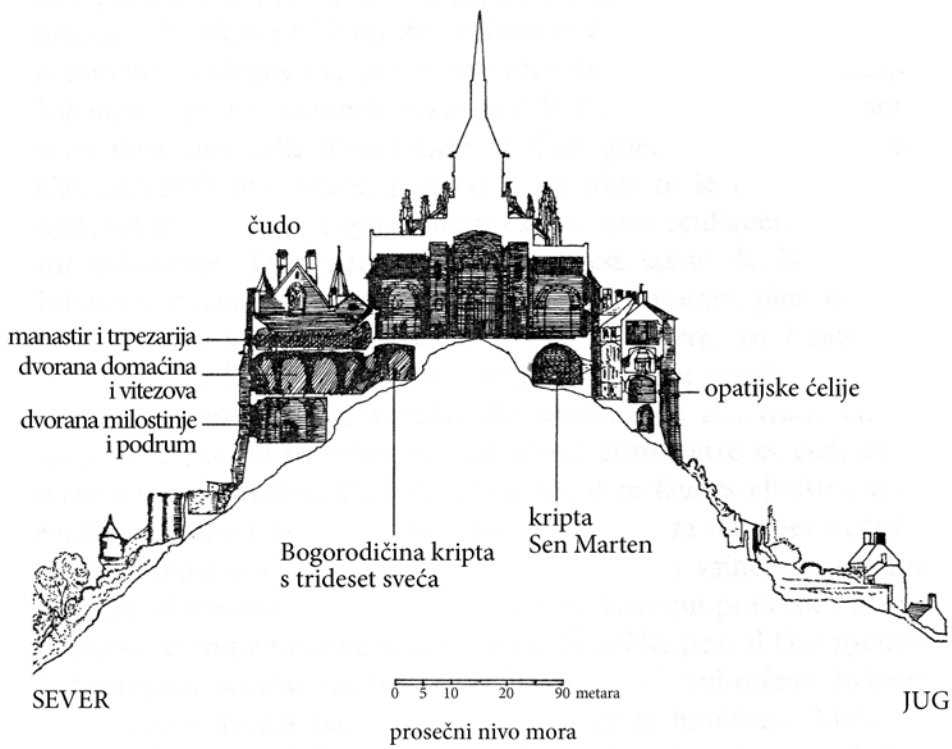
LA PROMESSE DE L'ANGE

Copyright © Editions Albin Michel S.A. – 2004.

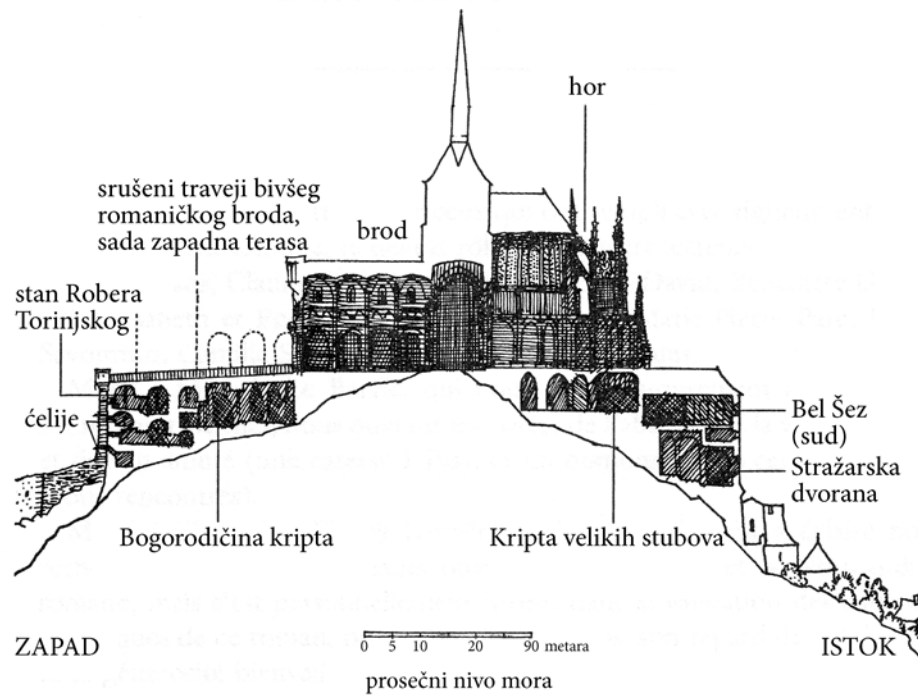
Published by arrangement with Literary Agency *Agence de l'Est*.

Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

„Moramo pretražiti zemlju kako bismo stigli do neba.“

Transverzalni presek Mon Sen Mišela
(od severa prema jugu) po E. Korojeju

Uzdužni presek Mon Sen Mišela
(od zapada prema istoku) po E. Korojeju

1

Betovenova simfonija završila se treskom limenih instrumenata. Žoani je od tog kraja odzvanjalo u glavi, te je morala da načulji uši kako bi čula note sledećeg komada. Melodija se krišom uvukla u unutrašnjost automobila, a Žoani se steglo grlo od njenih tužnih tonova. Jednolična i prodorna žalopojka bila je nalik na jednostavan i napadan refren, koban kao sam život.

Mlada žena prepoznala je Ravelovu *Pavanu za umrlu infantkinju*. Okrenula je glavu k prozoru automobila kako vozač ne bi ugledao suze koje su joj navirale svaki put kada bi se melodija ponovila.

Uprkos septembarskom suncu, krajolik kroz koji su prolazili poprimio je sivu nijansu. Žoanine oči utopile su se u talasu muzike.

Pjero, brate moj, pomislila je, ovo je tvoj pev. Pev tvog tako kratkog života, života lišenog besa, ispunjenog nežnošću u kojoj se već nazire tuga...

Nalik na Pjera, Ravelova infantkinja se nije pobunila. Dopustila je da je odvedu u snu, uz anđeoske zvuke flauta i čežnjivu i ozbiljnu muziku violina. Zaključak kompozitora bio je čudan: nakon maznog poskoka delovao je kao prihvatanje bez borbe, te

se dah muzike polako, skoro spokojno gasio, a slušalac bi uzalud čekao ponavljanje. Bilo je gotovo, a Žoana je ipak čekala. Uthle note u njenoj glavi zvučale su kao nada u vaskrsenje.

Isključila je radio da bi obuzdala osećanja.

Glas joj je podrhtavao dok je izgovarala: „Vidi, vidi, prošli smo skretanje za Avr... Znači da idemo ka Kaenu i Donjoj Normandiji... Nadam se da me ne vodiš u Dovil, uopšte ne želim da se družim sa pariskim džet-setom...“

„Znam“, mirno je odgovorio Fransoa. „Ne brini, ne idemo u Dovil. Nećeš se razočarati, veruj mi, ovo će biti tajanstven i romantičan vikend kakve voliš!“

„Kabur?“, uzvratila je Žoana. „Nisi valjda toliko pokvaren da me odvučeš u svoju kuću u Kaburu?“

Fransoa je pocrveneo. Osećao je krivicu zbog svoje veze sa Žoanom, pa se nije usuđivao da mladu ženu vodi u kuću u Kaburu koja je pripadala njegovoj supruzi Marijan. Žoana je shvatila da je njen komentar izazvao neprijatnost.

„Izvini, Fransoa“, rekla je, „nespretno sam se izrazila, znaš da uopšte nisam ljubomorna na tvoju ženu i decu... Zanima me sve što ima veze s tobom. Bio si s njima mesec dana na odmoru, a ništa mi ne pričaš!“

„I mene zanima sve što je u vezi s tobom, Žoana... čak i na posredan način“, odgovorio je Fransoa jer nije želeo da razgovara o svojoj porodici. „Ali ja, za razliku od tebe, jesam ljubomoran!“

„Nije valjda!“, odglumila je iznenađenje.

„Da! Tvoje misli i postupci stalno su usmereni k drugom muškarcu.“

Žoana se namrštila.

„Letos zbog njega nisi išla na odmor“, nastavio je Fransoa. „Tačnije, ne zbog njega. Pre će biti zbog njegovog duha jer ga svuda tražiš, a on je i dalje nevidljiv...“

Shvativši o kome Fransoa govori, Žoana je prasnula u smeh i pomilovala krupnu ruku svog prijatelja.

„Što ti je suparnik! Ljubomorani si na Iga Semirskog, glavnog opata manastira Klini, preminulog 1109! Podsećam te da tebi mogu biti zahvalna što je moj život usmeren k njemu!“

„E, pa da sam znao da će do te mere da ti oduzima vreme... Tvoj ljubavnik je možda preminuo u XII veku, ali te ipak više zanima njegovo raspadnuto telo od mog!“

„U Kliniju sam samo dve godine, ali ne odustajem. Ubede-na sam da je grob tu i pronaći ću ga pa makar tome posvetila ceo svoj život“, odgovorila je Žoana, „što ne znači da ne cenim i tvoje telo...“

„Zar želiš da provedeš život u toj rupi od Klinija, s mrtvacima? Završićeš kao tvoj obožavani Igi!“

Žoana je ispustila Fransoinu ruku.

„Samo se ti sprdaj! A šta ako ga se na kraju dočepamo, odnosno iskopamo taj mauzolej...“, nastavila je, a boja njenih očiju postala je još izraženija. „Možeš li da zamisliš posledice, pa čak i za sebe? Grob izgubljen već stotinak godina, niko ne zna gde se nalazi niti da li postoji. Grob opata, takoreći kralja, koji je upravljao manastirom u doba njegovog najvećeg procvata. Srednjovekovni Tutankamon! Zamisli kakvo blago se krije u grobnici... Mogli bismo da saznamo mnogo o tom periodu...“

„Evo je, sada zamišlja da je Hauard Karter u Dolini kraljeva*... i sanja o slavi!“

„Baš kao i Karter, uopšte ne marim za slavu“, odgovorila je odsečno. „Pored toga zaboravljaš da sam pomoćnica, a ne direktorka arheoloških radova. Dakle, neću ja pronaći grob ako ga ikada otkrijemo. Baš me briga, ja samo hoću da kopam, kopam i kopam dalje!“

„Na to sam i mislio. Jednog dana ćeš se pretvoriti u krticu!“

Žoana se zamislila. Profesija arheologa nije bilo njeno drugo ja, već ona sama. Gde god da je bila, uvek je razmišljala o poruci

* *Howard Carter*, britanski arheolog i egiptolog s kraja XIX i početka XX veka, otkrio je Tutankamonovu grobnicu u Dolini kraljeva. (Prim. prev.)

kamenja koje je čovek uobličio. A ono joj se obraćalo. Ostaci zidova, iako zatrpani zemljom koja ih je prekrila zaboravom, pripovedali su joj čarobne priče koje je neprestano pokušavala da oživi. Odabrala je način života gde prednost nisu imale nežne veze sa živima, već naklonost prema predmetima. Fransoa je zbog toga patio.

„Fransoa...“, reče ljubeći njegove prste. „Krtica obećava da će se brinuti o tebi bar ovog vikenda... da će te milovati četki-
com kao da si rimski kamen i da neće koristiti pijuk.“

Nagnuo se k njoj pokušavajući da je poljubi i odvratio pogled s autoputa.

„Hej, pazi malo!“, uzviknula je.

Gundajući se vratio volanu.

Žoana se nasmešila i zagledala u okolinu. Približavali su se Kaenu.

„Fransoa, kakav si izgovor izmislio za ovaj vikend?“

„Ništa ja nisam izmislio“, odgovorio je odsečno, „gnušam se da lažem Marijan. Objasnio sam joj da moram obići buduće nalazište, što je osetljiv i zahtevan posao, da se moram sastati s upravnikom Istorijskih spomenika... što je istina, bez obzira na tvoje prisustvo!“

Žoana je skinula svoje male naočare i uz sumnjičavu grimasu grickala jednu dršku.

„Istorijski spomenici... O čemu pričaš?“

Fransoa je u tom trenutku skrenuo s autoputa levo od Kaena na glavni put u pravcu Sen Loa, koji je takođe zaobišao i produžio k jugozapadu.

„Ne idemo dakle u Normandiju“, zaključila je Žoana. „U Bretanju? Istorijski spomenici... Sen Malo?“

Fransoa se široko osmehnuo.

„Iznenadenje je iznenadenje! Ništa neću reći pre nego što stignemo!“

„Dobro, kad je tako, ja ću spavati. Rudar koji nije koristio godišnji odmor, mora da se odmori kako bi kasnije bio u formi!“

„Dajem gas!“

Zavalila se u sedište i zažmurila. Pitala se koje je njihovo odredište. Povredila ju je činjenica da Fransoa ponovo spaja posao sa zadovoljstvom, ali je bila svesna da je taj kompromis s njegovim osećanjem krivice jedini način da se i dalje viđaju. Odjednom je osetila umor... možda je ipak trebalo da ode na odmor, na pravi odmor, ostalo joj je još mnogo slobodnih dana! Njeni prijatelji su, međutim, bili zauzeti, a nije želela da putuje sama... Grobnicu je naslućivala, ali ona je izmicala njenim pretragama... Šta ako je pogrešila, ako se nalazi na drugom mestu... Eto, ponovo je razmišljala o svom poslu! Ne, ona i Fransoa provešće ovaj vikend zajedno, neće biti u svom rovu. Spustila je ruku na vozačevu butinu i zaspala.

Fransoa je zračio inteligencijom i nežnošću, što ju je očaralo pri prvom susretu, pre dve godine, u blatnjavoj rupi Klinija. On je pohađao učiteljsku školu i studije istorije, bio je đak Nacionalne škole za administraciju, a sada je zamenik direktora Odseka za arheologiju u Ministarstvu kulture.

Kada je došao u Klini da pregleda novo nalazište, čije je ispitivanje pokrenula i finansirala njegova administracija, svi su već znali za njega. To mu nije bio posao. Njegova uloga, koja je pak izazivala zavist i pritiske, bila je između ostalog da odobri ili odbije zahteve za arheološka iskopavanja na nalazištima od nacionalnog interesa, i to umesto ministra u pariskoj kancelariji. On je pak voleo izlete među starim kamenjem i rado je razgovarao s ljudima na terenu. Tog dana je sam šetao među jadnim ostacima burgundskog manastira. Pol, direktor nalazišta, nije bio tu pa je Žoana iskočila iz jame kako bi s kolegama dočekala važnog državnog zvaničnika. Setila se da je na nju ostavio dobar utisak svojim stasom, besprekornim odelom i zvanjem. Postidela se svoje ukaljane odeće te je snebivljivo stajala pred njim kao kakav radnik iz metroa, nimalo ne ličeći na arheologa kome je specijalnost srednji vek. Pružio joj je čvrstu ali nežnu ruku i blago je pogledao očima boje ćilibara. Opustila

se i pokazala mu nalazište, te su dugo razgovarali o njenoj jednoj strasti, o njenoj životnoj radosti – romaničkoj umetnosti, koja je visokog funkcionera takođe oduševljavala. Fransoa je međutim Žoanu osvojio tek posle godinu dana. Mlada žena nije pružala otpor jer ju je odmah privukao. Međutim, uprkos svom šarmu, on nije bio zavodnik a još manje osvajač, pa je bio zastrašen pri pomisli da ugrozi svoj bračni status. Tu nije bilo reči o buržujskom moralu, već o dubokoj i iskrenoj ljubavi koju je osećao prema svojoj ženi i nije želeo da joj nanese bol. Žoanu nimalo nije obeshrabrila ta vezanost, već ju je, naprotiv, umirila. U to vreme se mukotrpno oporavljala od burne afere s drugim arheologom i težila je smirenoj vezi. Ako je to podrazumevalo da muškarca deli s drugom ženom kako bi uživala u mirnoj ljubavi koja ne bi dolazila u sukob sa smislom njenog života – a to je bio njen posao, prihvatila je. Malo-pomalo, strpljivošću i taktičnošću uspela je da ga ubedi da uprkos osećanjima koja je gajila prema njemu nikada neće ugroziti njegov brak. Već deset meseci su bili ljubavnici i viđali su se u najvećoj tajnosti. Žoana je mirno preživljavala zakone ljubavnog trougla, a njihovi povremeni susreti omogućavali su joj je da se posveti daljim istraživanjima, što je za nju bilo najvažnije.

Otvorila je oči i ugledala tablu zbog koje je prebledela. Brzo je stavila naočare kako bi proverila. Tako je, nije sanjala...

„Dobro došla u svet budnih!“, uzviknu Fransoa. „Još malo pa smo stigli. Da li si lepo spavala?“

Žoana je ćutala. Bleda kao kreč, trudila se da sakrije zbu-njenost i strepnju.

„Šta je, dremka ti je pojela jezik?“ , upitao je. „Videla si puto-kaze, sada ti je jasno kuda idemo!“

Žoana je sve shvatila. Prstiju zgrčenih na butinama gledala je u zamišljenu tačku na vetrobranu, nesposobna da progovori.

„Šta je s tobom?“ , Fransoa se zabrinuto okrenuo k njoj. „Da li si dobro? Mnogo si bleđa! Molim te, reci nešto!“

„Ja... nije to ništa“, na silu je izgovorila. „Verovatno mi je muka zbog vožnje, prvo sam putovala vozom od Makona, pa ovaj put... Bolje da nisam spavala... muka mi je...“

Fransoa je otvorio pregradu i saputnici pružio osvežavajuće maramice.

„Uzmi, srce, osveži se ovim i biće ti bolje. Dobro je što smo stigli, čeka nas prelepa hotelska soba... Vidi, vidi!“ , oduševlje-no joj je naložio.

Iza krivine, iz sumraka se pomolio neverovatan obris, izra-njao je iz polja ljubičastog cveća. Kola su nekoliko kilometara išla duž imanja, te se kamena piramida približila. Fransoa je zanemeo od divljenja, a Žoana od straha. Najednom je u pod-nožju ogromnog totema zemlju zamenila živa voda. Nekoliko sekundi kasnije automobil je skrenuo na nasip.

„Vilinski zamak smešten u more...“ , recitovao je vozač. „Siva senka na oblačnom nebu. Pri zalazećem suncu peščano prostranstvo bilo je crveno, kao i ceo prostran zaliv; jedino je strma opatija, odgurnuta daleko od zemlje kao kakav nestvar-ni zamak, očaravajuća kao palata iz snova, neverovatno čudna i lepa, delovala tamno u purpuru umirućeg dana! Mopasan, naravno... U velikoj plimi ravnodnevice predstavljam ti *Mons Sancti Michaelis de Periculo Maris*, Mon Sen Mišel,* koji more neprestano ugrožava!“

Pola sata kasnije Žoana je sedela na bračnom krevetu. Fran-soa je klečao pred njom, stezao joj kukove i ljubio je po vratu. Prevrnula se na leđa. Plafon je bio uobičajene bele boje. Otkop-ćao joj je košulju i otkrio dojke. Rukama je prešla po njegovim grudima, po koži koja ju je toliko uzbuđivala... smeđa koža bez malja, mat, glatka. Prijatna koža, malo masnija i svilenka-sta, podmazana rojem milovanja. Beli plafon delovao je tako hladno i glatko! No, postepeno su se pojavile slike. Pogledala

* *Mont-Saint-Michel*, brdo svetog Mihajla, ostrvce u istoimenom zalivu od 1879. povezano s kopnom pomoću nasipa. Benediktinska opatija od 966, a manastir od XI do XVI veka. (Prim. prev.)

je Fransou da bi ih izbegla, zagrlila njegovu glavu, poljubila mu usne, zagnjurila nos u njegova ramena. Obožavala je miris Fransoinog znoja... šećer, toplotu... Njegova smeđa koža mirisala je na prženice. Priljubila je lice uz Fransoin vrat, zadrhtala kao mačka i prisetila se užine iz detinjstva. Njegovo telo bilo je široko i veliko, raskošno razvijeno, ali čvrsto, meko i udobno. Žoanino telo prepoznalo je to neodoljivo osećanje. Dozivao ju je, ali je njen pogled bio uperen u beli svod po kome je promicala tamna ljudska prilika nejasnih obrisa. Zatvorila je oči kada je prodro u nju. Obraćao joj se, ali ona ga nije čula. Po njenoj glavi motale su se druge reči, jedna rečenica stvarala je bolne brazde po njenom čelu, potiljku, vratu, puteno uživanje mešalo se s duševnom patnjom. Umesto plafona pojavilo se tamno kamenje, stepenice koje su se uzdizale i nestajale. Pogledom je prešla preko stepenica i primetila taman profil koji se polako okrenuo... Fransoin uzvik vratio ju je u stvarnost. Izgubljenog pogleda, shvatila je da je još u njoj. Zatim su se razdvojili.

„Žoana...“, obratio joj se Fransoa kada je povratio dah. „Žoana“, ponovio je zagrlivši je. „Da li je i tebi bilo lepo? Osetio sam da si odsutna... Nije bilo dobro?“

„Jeste, moj Fransoa“, odgovorila je i šćućurila se uz njega. „Učinilo ti se, časna reč, sve je u redu. Ne puštaj me, čvrsto me zagri.“

Povinovao se njenom zahtevu veoma nežno, srećan što su zajedno. Setio se njihovog prvog susreta kada ju je ugledao u blatnjavim cokulama, ispranim farmerkama plavim poput njenih očiju uokvirenih malenim naočarima, ponosne brađe, visokog čela prekrivenog ilovačom, ljupkih pega po nosu, smeđe kose vezane i pokrivena američkim kačketom. Posao arheologa bio je ozbiljan, elitni, žene su nerado prihvatane te su retke bile one koje su se njime bavile, a nijedna lepa kao ona, pomislio je.

Dok je Žoana sa strašću pričala o romanici, njegovo iznenađenje preraslo je u snažnu naklonost. S dvadeset osam godina

napisala je rad o Kliniju III* i lako je položila test na konkursu za CNRS**. Devojčurak od trideset tri godine, koji je s tolikim žarom pričao o zaobljenom svodu i polukružnom luku, u sebi je nosio nešto izuzetno. Iz mlade žene je zračila strast prema umetnosti kojom se bavila, što ga je odmah očaralo. Zatim se uplašio, veoma se uplašio da se ne zaljubi u nju zbog pogubnih posledica po njegovu porodicu, koja je bila sidrište njegovog života, njegov smisao i izvor energije. Borio se protiv svojih osećanja kako bi zaštitio sebe i Marijan, no Žoana je bila jača. Svaki put kad bi se sreli obuzimala bi ga neopisiva želja, koju nikada ranije nije osetio, čak ni prema svojoj supruzi. Telesni osećaji i intelektualna privlačnost bili su toliko snažni da se na kraju predao. Teško je podnosio zakonitosti ljubavnog trougla, ali mu je tajnost veze sa Žoanom omogućila da sačuva porodicu, što je bilo najvažnije.

Pred večeru su izašli iz hotela i Fransoa je poveo prijateljicu u šetnju duž utvrđenja iz doba Stogodišnjeg rata. Za nju je to bila prava izvidnica. Tesne pantalone i široke košulje zamenila je kratkom svilenom haljinom i crvenim baletankama. Nosila je lepršavu odeću, a ipak, od straha joj se činilo kao da na sebi ima gvozdeni korset.

„Prelepa si“, šapnuo je mladoj ženi. „Čarobna si kao i ovo mesto. Uzgred, nisam ti pružio priliku da kažeš kako ti se dopada moje iznenađenje... Verujem da Mon poznaješ do najsitnijih detalja, ali ovog puta ćemo zajedno uživati u njegovom šarmu.“

Žoana se natera da udahne a potom je odgovorila:

„Na mene je red da te iznenadim. Veoma rano sam se usredredila na Klini i Vezle, a kako Mon Sen Mišel nije bio klinijevski manastir, skoro da ga i ne poznajem...“

Fransoa se iznenadio, a potom obradovao.

* *Cluny III*, crkva romanske opatije iz XI veka. (Prim. prev.)

** *Centre national de la recherche scientifique*, Nacionalni centar za naučna istraživanja. (Prim. prev.)

„Neverovatno je da te Mon nikada nije zainteresovao! Divno, moći ću da te uputim u njegovu mitologiju! Od detinjstva me oduševljava, moje znanje o njemu je neiscrpno.“

Žoana je sa zebnjom u srcu posmatrala sive talase koji su nagrizzali uporišta nasipa, preplavljivali parkinge i lizali kule osmatračnice.

„Uzmimo na primer uvalu. Plime su dostizale neverovatnu brzinu! Metar u sekundi a talasi petnaest metara visine! Kažem 'dostizale' jer je hiljadite godine ovo bilo ostrvo – nije bilo nasipa niti isušenih močvara koje su ga delimično prekrile peskom. Na sreću, uskoro će sve počistiti i uništiti taj smešni rukavac koji ga povezuje s kontinentom. Uskoro, bude li sve u redu, ponovo ćemo hodati dovde kao pravi hodočasnici! Prokleta vladavina automobila... Ostavićemo motorizovanu kočiju dole, i preći skelom ili pešice preko mosta na šipovima!“

Žoana je bila nema. Fransoa je njeno ćutanje shvatio kao mudro neslaganje.

„U pravu si, draga, loš sam vodič, sve radim naopako! Trebalo bi krenuti iz početka... Znači da moramo gore... uz stepenice, odnosno uz vreme. Dođi!“

Uzbuđeno ju je uhvatio za ruku i odvuкао kroz popločane seoske ulice i uske stepenice. S obe strane ulica natpisi od kovanog gvožđa mnogobrojnih prodavnica suvenira, koje su manje ili više uspešno oponašale svoje preteče. Seoske kuće bile su izvanredno obnovljene, drvenih zidova s opekom i sugestivnih naziva kao što su Kuća artičoka, Tifenin* dom, Di Geslen** ili Kuća skliske pastrmke. Dok su se penjali uz kamene stepenike, nailazili su na vrtove, drveće staro preko sto godina, i najzad na ono najlepše: podigli su glave i zanemeli ugledavši opatiju, golemu i veličanstvenu, sa zlatnom strelom uperenom k nebu.

* *Tiphaine Raguene*, Tifen Ragnel, prva supruga francuskog plemića Di Geslena. (Prim. prev.)

** *Bertrand Du Guesclin*, Bertran di Geslen, francuski plemić i vojnik iz XIV veka. (Prim. prev.)

„Eto!“, uzviknuo je Fransoa pokušavajući da povрати dah. „Ovde je sve počelo pre trinaest vekova! Slažeš li se da uđemo kasnije? Bolje malo kasnije, posle večere. A sada, za mnomo!“

Produžili su uspon drugim stepenicama pa su zadihani i bolnih gležnjeva stigli do trga ispred opatijske crkve. Mnogo posetilaca, mahom parova, uživalo je u zanosnom i izuzetno romantičnom pogledu od koga je zastajao dah. Voda je prekrivala podnožje Mona, koje je zlokobna brana povezivala sa zemljom.

Talasi su doticali nebo čija je plava boja postepeno bleđela i bila prošarana ružičastim tragovima. Žoana je sela na niski zid, zagledana u crveni kotur zalazećeg sunca. Fransoa je pročistio grlo i gledajući u more spustio ruke na njena ramena.

„Na kraju pustinje sačinjene od peska i vode, naseljene maglama i olujama koje su bile povod za nastanak legendi, nekada je postojala granitna stena nazvana brdo Tomb*. Kao kameni kip koji se pružao k nebu, planina je u VIII veku postala žrtva prirode kada je šumu Sisi, koja ju je okruživala a pružala se do Broseliande, progutala đavolska oluja. Od tada se na poziv sunca i meseca morski talasi podižu dva puta dnevno i stenu opkoljavaju svojom besnom penom, odvajajući je od ostatka sveta.“

Žoana se nasmešila, delovala je opuštено. Fransoa je bio ne samo dobar istoričar već i nadaren pripovedač koji je budio maštu.

„Na granici između nebeskih magli i zemaljskih obala“, produžio je njen saputnik, „između ovoga ovde i onoga tamo, nebeski Arhanđel odabrao je to neobično 'ostrvo mrtvih' da mu bude dom. Prva ličnost posle Hrista u božjem kraljevstvu, glavni vođa prelaska na drugi svet – sveti Mihajlo, prikazao se u snovima Oberu, biskupu od Avranša, kako bi mu ovaj podigao svetište na brdu Tomb. Dostojanstveniku se Arhanđel tri

* *Tombe*, francuski, grobnica. (Prim. prev.)

puta pojavio u snu te je nakon trećeg pojavljivanja odlučio da izvrši naređenje božjeg glasnika.“

„Kada je to bilo?“, pitala je Žoana opčinjena Fransoinim rečima.

„Sve se dešavalo u VIII veku, draga moja! Ober je 16. oktobra 709. godine blagoslovio kapelu posvećenu svetom Mihajlu, hram na padini stene napravljen od planinskog kamenja. Od tada, uprkos pretećim opasnostima – močvarama, plimama, olujama, razbojnicima – hodočasnici su pohrlili u svetište. Čuvalo ga je dvanaest bretonskih kanonika koji su živeli od milostinje hrišćana, riba koje bi more izbacilo na obale, plodova zemlje i čudotvornog izvora sa stene što je bio zasluga svetog Mihajla. Izvor svetog Obera još postoji, pogledaj dole!“

Žoana je oprezno pogledala, ali zbog vrtoglavice pogled je brzo usmerila u daljinu.

„U IX veku“, nastavio je Fransoa poljubivši Žoaninu kosu, „kralj Francuske je Mon ustupio Bretoncima. Ipak, bretonski mir nije dugo trajao jer je u ta nemirna vremena s mora naišla nova opasnost – varvarske vikinške horde stigle su sa severa na svojim neobičnim drakarima, te je francuski kralj skandinavskom gusaru morao da prepusti teritoriju koja je postala...“

„Normandija!“, uzviknula je Žoana.

„Da. Nastavak ti je poznat. Godine 993. Vikinzi su povelu trupe protiv Bretonaca i pobedili ih na veličanstven način... Kralj Francuske morao je da ustupi Kotanten Vilijamu Dugog Mača*, Rolonovom sinu, i tako je Mon Sen Mišel postao normanski, na veliko razočaranje Bretonaca! Granica između dve susedne, vekovima neprijateljske teritorije, nalazi se pred tvojim očima, tačnije... za vreme oseke među čini reka Kuesnon koja teče pred ovom čuvenom stenom te i dalje predstavlja liniju razgraničenja između Bretanje i Normandije. Divlji krvoločni gusari Vikinzi preobratali su se u hrišćane i postali normanska

* *Guillaume Ier de Normandie*, Vilijam I od Normandije. (Prim. prev.)

gospoda. Vojvode su bile velikodušne prema sveštenicima Mon Sen Mišela, poklanjale su im novac, zemlju i sela.“

„Zar kanonici koji su od VIII veka živeli u Monu nisu bili Bretonci?“, pitala je Žoana.

„Tako je! Normanski vojvoda Rišar I, koga su zasluženozvali Rišar Neustrašivi, zaista je veoma brzo počeo da sumnja u lojalnost bretonskih kanonika, koji su zbog 'opuštenih' navika, kako tvrde normanske legende, bili skloni da se bratime sa stanovnicima Mona više nego da svetog Mihajla obasipaju pažnjom...“

Zato je 966, uz papin pristanak, Rišar silovito oterao kanonike Mona, a sveto mesto poverio dvanaestorici monaha benediktinaca, poreklom iz normanskih opatija. Tako se rodila zlatna legenda o Mon Sen Mišelu, koju su benediktinci vekovima krojili dok je ugled mesta stalno rastao. Gradili su ovu ogromnu opatiju, najbogatiju u regiji, i ona je postala značajno mesto kulta i hodočašća u čitavom zapadnom hrišćanskom svetu!“

Na te reči Žoana, u letnjoj haljini na bretele, s kosom koja joj je padala po ramenima, nije mogla a da se ne strese.

„Ti drhtiš!“, zabrinuto je upitao Fransoa. „Zato što pričam o benediktincima ne pominjući tvog dragog Iga Semirskog, niti Klini?“

Žoana je okrenula glavu na suprotnu stranu, nedokučivog izraza lica, pogledavši izgubljeno u sumrak.

„O, izvini, nisam želeo da te uvredim!“, prošaputao je. „Evo, uzmi ovo!“, rekao je i prebacio jaknu preko njenih ramena. „Haljina je vrlo ljupka ali pretanka za morski vazduh! Šta ti je? Ne osećaš se dobro?“

„Ne baš. Tvoja priča je bila uzbudljiva, ali od jutros ništa nisam jela, pozlice mi... Hajdemo na večeru“, odgovorila je.

Malo dalje od gužve čekao ih je sto na terasi s koje se pružao neverovatan pogled na uvalu boje mastila. Žoana se vratila iz kupatila, a zatim je klonula na stolicu. Bila je veoma bleđa.

„Brzo da poručimo“, najavio je Fransoa. „Pao ti je šećer, što je prirodno“, rekao je i pomilovao njenu golu butinu. „Nemaš mnogo zalih!“

Malo kasnije, mlada žena bila je usredsređena na zeleno meso grlice, a bradu, koja se nadvijala nad ogromnim polupraznim ovalom morskih plodova, uronila je u gomilu rakova. Njen sagovornik je je školjke iz Kankalskog zaliva.

„Sipaj mi još malo vina, molim te“, zatražila je.

„Rado. Reci mi nešto, Žoana“, počeo je. „Poznajemo se skoro dve godine, zajedno smo bezmalo godinu dana, ali te nikada nisam video u ovakvom raspoloženju. Ti si vrlo jaka i energična, a ostala si bez teksta, prebledela si... bila si odsutna dok smo vodili ljubav, jedva hodaš, piješ više nego obično... Zar ti nije drago što sam tu? Želiš li nešto da mi kažeš? Ako je tako, ja...“

Žoana je podigla glavu, prestala da žvaće i pogledala ga pravo u oči.

„Nije reč o tebi“, rekla je.

„Ne? Šta je onda u pitanju?“, zapitao je i pocrveneo. „Tvoj posao? Ili si... upoznala nekog drugog?“

Nije uspela da zadrži blag osmeh koji je sakrila čašom vina. Fransoa je strepeći čekao objašnjenje. Delovao je dirljivo, kao izgubljeno štene.

„Da, upoznala sam nekoga... odavno, baš ovde, i taj susret mi je izmenio život.“

Fransoa se nakašljao od olakšanja ali i zbunjenosti.

„Ispričaj mi“, rekao je i uhvatio za ruku položenu na stolu.

Žoana se zamislila, ali je ubrzo popustila pred znatiželjnim pogledom svog ljubavnika.

„Priča je suluda. Nikada je nikome nisam ispričala...“, započela je porumenevši. „No dobro... Nekada davno... imala sam sedam godina... Tačnije 15. avgusta sam napunila sedam. Za vreme letnjeg raspusta s roditeljima sam boravila u Agon Kutenvilu, u Kotantenu, gde smo iznajmili prelepu kućicu. Hteli smo

da se odmorimo od Drome i mistrala! Ukratko, moja pobožna majka zamolila je oca da 15. avgusta odemo na službu u Mon Sen Mišel. Ako si zaboravio katehizam, podsećam te da se tog dana obeležava Uspenje*: Bogorodica je otišla na nebo. To je takođe dan na koji sam rođena, a za mene i moje roditelje to je bolan datum jer je tada takođe rođen Pjer, moj brat blizanac. On je naglo preminuo kao odojče, tri meseca nakon našeg rođenja... Da, znam da ti ovo nikada nisam spominjala. O tome nikada ne govorim. Jasno je da ga se uopšte ne sećam. Ukratko, nas troje otišli smo u Mon Sen Mišel. Prvi put smo bili tamo i, baš kao i na hiljade turista koji su se takođe tu zatekli, lepota mesta ostavila je na nas snažan utisak. Uprkos gužvi, gore, u opatijskoj crkvi, atmosfera je bila veoma neobična! Centralna misa, svežina unutar zidova, tamjan, težina prošlosti, iskreni pohodočasnik koji su pristizali s plaža... kao da je vreme stalo... do te mere da uopšte nismo želeli da se vratimo u Kutenvil.“

„Da, čarolija starog kamenja“, složio se Fransoa iznenađen saznanjem da je Žoana imala brata blizanca.

„Izgleda da je tako... Majka se posle mise osamila u maloj horskoj kapeli da bi se pomolila za mog brata dok smo otac i ja sišli do sela da potražimo jeftinu hotelsku sobu da prenoćimo. Čak se sećam da mi je tata kupio veliku crvenu lizalicu u obliku svetog Mihajla. Uspeli smo da pronađemo smeštaj.“

Sipala je malo vina i nastavila:

„Jedva sam zaspala, bilo mi je veoma vruće... Gušila sam se pod ružičastim jorganom... Na kraju sam utonula u san i tada sam ugledala...“

Žoana se osvrtna kao uplašena životinja.

„Ugledala sam usku kamenu prostoriju s mnogo užadi, verovatno zvonik... Monah je nepomično stajao uz mračan otvor; a zatim je pao... Nakon pada se čuo odsečan zvuk lomljenja kostiju. Iznenada, našla sam se dole i prišla kuli. Vetar je hujao, bilo je mračno, ali čuo se šum talasa... Stajala sam pokraj opatije

* Velika Gospojina. (Prim. prev.)

koja je gledala na more. Možda je bila ona iz Mon Sen Mišela, možda ne, nije imala današnji izgled. Ali znam da je gore, naspram mene, visilo telo nesretnog monaha. Ljuljalo se u vazduhu kao marioneta. Nisam mu videla lice, samo mantiju od čoje koju je pridržavao dugačak konopac i njihao se uz zvonik. Obešenik, da, obešenik! Užasnuto sam spustila pogled. Zatim sam se namah zatekla na drugom, nepoznatom mestu, u kapeli bez svetla, sagrađenoj od cigala. Imala je svodove od tamnog kamena.

Velika sveća gorela je na oltaru s natkrivenim lukom, a iznad njega, stepenište kojem se nije nazirao kraj... Monah okrenut leđima obučen kao onaj leš, polako se peo. Odjednom se okrenuo k meni!“

Žoana je na trenutak zažmurila. Fransoa je čekao bez daha.

„Tada sam shvatila da on... da nije imao glavu... U podignutoj kapuljači njegove mantije bila je crna rupa... Podigao je ruke, sastavio dlanove kao pri molitvi, a onda je ozbiljnim, svečanim i dubokim glasom, izgovarajući svaki slog kao presudu na sudnjem danu, rekao: *Ad accedendum ad caelum, terram fodere oportet*. Ove neobične reči odbijale su se o kamene zidove kapele kao eho...“

Fransoa je shvatio smisao rečenice, ali ništa nije rekao. Žoana je uzdahnula od olakšanja.

„Ujutru je padala kiša, koja se niz staklo slivala u rešetkastim mlazevima. Uvala je bila neprozirna i maglovita. Nikome ništa nisam kazala. Tata je platio prenoćište, pa smo se vratili u Kutenvil. Rečenicu sam brzo zapisala u svesku, fonetski, nisam je razumela... Nisam poznavala taj jezik. Mislila sam da je to jezik čarobnjaka iz snova. Tri godine kasnije tata je dobio premeštaj, te smo se odselili u regiju Sena i Marna. Mama više nije mogla podneti Dromu, mistral joj je prečesto izazivao glavobolju. U šestom razredu pohađala sam pomodarsku školu u Fontenblou. Imali smo časove latinskog. Po zvuku sam

prepoznala jezik čarobnjaka iz noćne more, jezik tajanstvene rečenice koji su nazivali mrtvim. Nisam mogla da izdržim, pa sam posle časa profesoru pokazala svesku i rekla da sam izraz čula na bogoslužjenju, kod monaha. Nasmešio se videvši greške u transkripciji. Tiho je izgovorio, lice mu se ozarilo. Ispravio je moje greške na stranici i rekao da je veoma lepo i veoma tačno, lekcija iz života, i da moram nastaviti s časovima latinskog. *'Ad accedendum ad caelum, terram fodere oportet'* – 'Moramo pretražiti zemlju kako bismo stigli na nebo.'“

„I tako si postala arheolog“, prošaputao je Fransoa.

„Da“, tiho je odgovorila. „Znam... To nije slučajnost. Život provodim pretražujući zemlju i nikada nisam ponovo srela obezglavljenog monaha, niti sam se vratila na Mon Sen Mišel... sve do danas.“

Sa suzama u očima, suvog grla, popila je vino naiskap.

„Eto!“, rekao je Fransoa dirnut. „Žoana, neprestano me iznenađuješ! Mislio sam da će naš dolazak ovamo za tebe biti nezaboravno iznenađenje! Zaista si neobična, ali sada te bolje razumem! Žoana, uspešni poznavalac srednjeg veka, stručnjak za romaničku umetnost, arheolog koji kopa po Kliniju...“

„Pa šta?“, mlada žena ga je ljutito prekinula.

„Pa šta? Trčiš za snom iz detinjstva! Draga moja, tvoj prelepi poziv arheologa, razdiruća i isključiva strast posledica su sna, noćne more iz detinjstva koju je tvoja mašta preuveličala. Potisnuta krivica zbog smrti brata blizanca takođe je odigrala značajnu ulogu!“

Žoana se ukočila. Pocrvenela je od besa, a glas joj je bio oštar kao žilet.

„Poštedi me svoje popularne psihoanalize. Dopalo se to tebi ili ne, oduvek sam verovala da taj san izražava nešto stvarno, toliko da još drhtim. Kao da sam prisustvovala drami iz daleke prošlosti, toliko snažnoj da je morala mnogo kasnije da izroni kroz snove jedne devojčice. No, ko zna... možda su drugi tokom vekova sanjali isto... Zar kamenje nema sećanje?“